

EESTI TÄISPIKAD DOKUMENTAALFILMID 2005. AASTAL

MARIANNE KÕRVER

„Hea kunst on see, mis räägib sellest, millest me mõtleme. Väga hea kunst on see, mis tekitab uusi mõtteid,” on öelnud moodsa tantsu edendaja **Priit Raud** tabavalt kunagi ühes intervjuus. Vähe-malt sellise sooviga, sooviga teha väga head kunsti, võiks ju iga filmi tegemist alustada. Kui palju oli aga möödunud aastal selliseid dokumentaalfilme, mis tekitasid vaatajas uusi mõtteid? Mõned ehk ikka olid.

Laiemalt võib eelmisel aastal valminud dokumentaalfilmid jagada žanrilt ja temalt üsna hõlpsalt kaheks: portree- ja sõjateemalised filmid. Valmisid portreefilmid meie tuntuimast animaatorist **Priit Pärnast** („**Pärnograafia**”), sõjakolletes töötavast operaatorist **Ivar Heinmaast** („**Kutse**”), Prantsusmaal elavast kunstnikust **Rein Tammikust** („**Tee-kond ruudulisel laudlinal**”) ning heliloojatest **Veljo Tormisest** („**Tormise re-gi**”) ja **Eduard Tubinast** („**Äraoldud päevade summa**”). Sõjateemalised filmid rääkisid Afganistani sõjaveteranide valusatest mälestustest („**Afganistani armid**”), Teise maailmasõja ajal tegutsenud vaprast luurerühmast („**Haukka grupp**”) ning küüditamisest („**Tõrjutud mälestused**”).

Kahju on aga sellest, et välismaa dokumentaalfilmifestivalidel valdavas enamuses olevaid aktuaalse teemaga n-ö

probleemfilme valmis eelmisel aastal üllatavalt vähe – kõigest üks ja pool. Nendeks on tänapäeva ühiskonna moodsa haiguse, ravimisõltuvuse teemasid käsitlev „**Parema elu nimel**” ning majakavahtide väljasurevast ametist rääkima pidanud film „**Piisa torn**”. „Pool filmi” seetõttu, et probleem oli filmis justkui algselt olemas, kuid kardan, et vaatajal oli kahjuks üsna keeruline sellele kaasa elada.

Kas Eestis on siis kõik nii hästi, et ühiskonnas polegi märkimisväärseid probleeme, millest annaks filme teha? Või on siin lihtsalt muretud filmitegijad? Viimase aasta jooksul on mul õnnestunud näha väga häid välismaiseid dokumentaalfilme eutanaasiast, politseinike võimuliialdustest, laste väärkohtlemisest koolides, alkoholismist kui ühiskondlikust nähtusest ja loomulikult erinevaid lapsprostituutide ning gei- ja lesbiteemadel tehtud filme. See teemade valik ei ole ju iseenesest uudne ega üllatav, kuid iga probleemfilm annab siiski märku, et sellised valupunktid on ühiskonnas olemas. Ja kindlasti on õhus ka veel palju muid teemasid. Aktuaalseid kohalikke probleeme ja pildikesi tänapäeva elust näitav dokisari „**Eesti lood**” ei suuda ju asendada täispikka probleemfilmil sel lihtsal põhjusel, et poole tunniga jõuab probleemi ehk vaimukas

„Parema elu
nimel“.
Režissöör
Märt Sildvee.
Margo Vaino.

võtmes tutvustada, mitte aga analüüsida. Ja loodetavasti pole see ilmselt mõeldudki neid asendama.

Nüüd aga möödunud aasta filmidest lähemalt.

Probleemdokumentaaliid

Märt Sildvee „Parema elu nimel“ on teemavaliku tõttu mulle eelmise aasta dokumentaalidest kõige rohkem korda läinud film. See räägib väga olulisel ja vajalikul teemal – inimeste vaimutervisest. Miks on Eesti enesetappude arvult Euroopas kolme esimese hulgas? Millest tekib alkoholism? Depressiooni ja masenduse haigusena tunnistamine on meie riigis üsna uus nähtus. Laiematesse massidesse pole see teadmine ilmselt jõudnudki – või kui on, siis ehk mingi moehaigusena stiilis „mul on täna paha tuju, hakkan õige antidepressante sööma“. Ja see on täiesti võimalik; ravimifirmad teevad meditsiinasutustes sellist lobitööd, et on olnud isegi juhtumeid, mil südamerikke puhul antidepressante välja kirjutatakse. Nende tarbimine on muutunud normiks – see on hea tuimestav vahend rutiinse elu ja töö üleelamiseks.

Ometi on aga inimesi, kellel on tõesti probleemid. Ja nendest see film räägibki. Kuidas ja kas saab depressiooni ravida? Kes saab inimest sellise intiimse haiguse puhul aidata? Kui keegi julgeb avalikult väita, et käib psühhiaatri juures, siis on ta enamiku inimeste silmis „ära märgitud“, vaimuhaige, hull, kellest tasub eemale hoida. Seepärast sellest tavaliselt ei räägitagi, arsti juures käiakse salaja, probleem vaikitakse maha. Aga nagu filmist välja tuleb, pole selle probleemi algus tihtipeale sugugi isiklik, vaid vägagi ühiskondlik. Varakapitalistlikule ühiskonnale nii omane nähtus, ületötamine, võib tekitada sügavat depressiooni. Inimesed, kes mitmel töökohal või puhkuseta meeleheitlikult rabelevad, et ots otsaga kokku tulla või oma peret üleval pidada, langevad ülisuure stressi tõttu kõige tihedamini masenduse ohvriteks. Nagu ka need, kes leiavad, et nende perekond, riik, see elu või see maailm ei ole sugugi sellised, nagu nad oleksid tahtnud või unistanud. Ja see probleem pole ehk alati üldse nende isiklik poeetiline agoonia.

Filmis räägivad viis inimest oma kogemustest vaimuterviselise ravimisega.

„Piisa torn“. Režissöör Arko Okk. Avo Piisk.

Anneli Remme heidab valgust oma segastel asjaoludel noorelt surnud heliloojast mehe **Rauno Remme** loole, ajakirjanik **Margo Vaino** kaebab, et on ületöötanud, masenduses ja vajab abi, kuid Paldiski maantee „hullumajas“ teda pärast Eesti Ekspressis ilmunud kriitilist lugu enam ei teenindata, vana Tartu hipi räägib tekkinud ravimisõltuvusest, teismeline enesetappu üritanud noormees kiidab, et antidepressandid muutsid ta elu märgatavalt paremaks ja kolmekümnendates naisterahvas kurdab, et depressioonis inimesi peetakse eemal-letõukavateks vaimuhaigeteks. Nende intiimsete ja valusate lugude vahepeal räägivad tänavaküsitluses osalenud inimesed rõõmsalt, et nemad antidepressante ei tarvita, psühholoogi juures ei käi ning et inimesed, kes seda teevad, on lihtsalt nõrgad.

Kuigi mõtlemapanev konflikt on filmis silmanähtavalt olemas ja arusaadavalt välja toodud, tekib seda vaadates siiski ka palju küsimusi. Filmis on vaimutervise suure teema all ära mainitud

selle probleemi nii paljusid erinevaid tahke, et igatühest eraldigi saaks tõenäoliselt täispika dokumentaali teha – depressioon kui ühiskondlik probleem; ravimisõltuvus; ravimifirmade omakasupüüdlikkus inimeste tervise arvelt ja ravimivajaduse tekitamine; arstide kergekäeline ravimite väljakirjutamine; patsiendid, kes tarbivad ravimeid valesti; suur depressiooni hulk teismeliste seas, mis viib enesevigastamise ja enesetappudeni; mitmes intervjuus mainitakse ka alkoholismi (alkoholi) probleemi.

Teemasid, mida filmis puudutatakse, on nii palju, et filmi lõppedes valitseb kerge segadus – mida mulle siis nüüd öelda taheti? Kes on selles kõiges süüdi? Kas arstid, kes ei sunni ületöötanud inimest puhkusele minema, vaid kirjutavad neile hoopis leevendavaid medikamente välja? Või patsiendid, kes mõnikord ravimeid kuritarvitavad? Ravimifirmad, alkohol, kapitalism või hoopis miski muu? Film ei anna nendele küsimustele piisavalt vastuseid ega jõua ka järeltulele, et neid vastuseid ehk polegi

„Pärnograafia“. Režissöör Hardi Volmer. Hardi Volmer ja Priit Pärn.

olemas. Kui ühes filmis proovitakse rääkida kõigest, siis on oht, et see ei räägi lõpuks mitte millestki. Selle filmi puhul on muidugi ülekohtune nii väita, aga ehk oleks võinud need inimeste lood veidi rohkem ühte keelt rääkida, mitte kohati üksteisele vastu, see viis ehk vaataja natuke segadusse. Igal juhul on selle filmiga tehtud ühe raske teema avamisel väga suur samm edasi.

Teine probleemfilm, **Arko Oki „Piisa torn“** vajas arusaamiseks selgitavat kirjatükki. Õnneks oli see käepärast. Filmi sünopsis väidab, et juttu tuleb Vilsandi majakavahist **Avo Piisast**, kes töötas kümme aastat Vilsandi majakavahina, kuid kes vallandati 2004. aastal. Laiem probleem seisneb selles, et viieteistkümmene aastaga on likvideeritud ligi nelikümmend majakavahi ametikohta ning praeguseks on neid alles vaid alla kümne. Iseenesest saaks sellel teemal ju ehk vägagi südamliku filmi teha. „Piisa tornis“ räägivad kohalikud mehed supikeetmisest, **Jaan Tätte** sõidab autoga, Riigikogu spiiker **Ene Ergma** tuleb turistidega Vilsandi

saarele külla, purjus mehed laulavad Tätte laule, **Tšaikovski** muusika saatel näeme Vilsandi panoraami; muuseas läheb ka Avo Piisk – Vilsandi saare ainus püsielanik – tuletornist ilmajaama tööle ning supp saab lõpuks valmis.

Filmi kaootiline sündmuste jada kulgeb nii ükskõikselt ja kiretult, et võimatu on aru saada, et kõikide nende sündmuste taga on ka mingi probleem – ehk siis majakavahi ametikoha likvideerimine. Suvel viis tee mind Vilsandile, kus mul õnnestus filmile ka veidi taustainfot saada. Filmi sündmustik haakuvat täpselt „**Luikede järve**“ libretoga ning kulinatsiooniks olevat Ene Ergma külalisteraamatusse kirjutatud sõna „Vilsand“ Vilsandi asemel. Kahjuks ei õnnestunud ka filmi kolmekordsel vaatamisel seda täheldada, ja mis see „Luikede järv“ siia puutub?

Film on väga paljuski ju vormistamise küsimus ja kui film kui vormistus ei võimalda vaatajal sellest aru saada, siis on oht, et ka filmi probleem või mõte jääb kättesaamatusse kaugusse.

„Tormise regi“. Režissöör Sulev Keedus. Veljo Tormis.

Portreefilmid

Portreefilmidest on silmapaistvaim kahtlemata **Hardi Volmeri „Pärnograafia“**. See on voolav, vaimukas ja tempokas film eesti kõige edukamast ja tuntumast animatsioonifilmide loojast **Priit Pärnast**. See film tõestab veel kord, et tugeva filmi aluseks on eelkõige hea stsenaarium. Ka dokumentaalfilmi puhul. Need ajad on loodetavasti ka Eestis möödas, mil dokumentaalfilmitegijad läksid kaameraga võttele, lootuses, et ehk midagi ikka juhtuma hakkab.

Kui portreefilmi puhul võib kohustuslik elu ja loomingu ärarääkimine muutuda tihtipeale igavaks ja tüütuks, siis „Pärnograafias“ õnnestub Pärna noorust ja loomingu erinevaid tahke näidata nii mitmekesiste ja vaimukate visuaalsete vahenditega, et see kordagi

igav ei ole. Pärna enda multifilmitegelaste, tema tütre ja kolleegide lustakate seikluste ning naljakate lugude kaudu moodustub Pärnast kui inimesest ja loojast vägagi elav ning värvikas pilt. Hoogne jutustamislaad ja vaimukad lavastused (**Jaan Ruus** Kinobussi juhina, filmimuuseum ja naisgiid tutvustamas Pärna auhindu) segamini intervjuude ja animatsioonikatkenditega tutvustavad armsalt, lustlikult ning ammendavalt Pärna loomingut ja nii tema ajastu poliitilist kui ka vaimset aurat. Film räägib Pärnast kui õpetajast ja Pärna „koolkonna“ rajajast kodumaises ja rahvusvahelises kontekstis. Õnnestunud on see film ka selles mõttes, et film portreeritavast on välja kukkunud portreeritava enda nägu.

„Kutse“.
Režissöör
Peep Puks.
Ivar Heinmaa.

Hoopis teist nägu portreefilm on aga **Sulev Keeduse „Tormise regi“**. **Veljo Tormis** lõpetas muusika kirjutamise viis aastat tagasi, film kajastab ühe helilooja elu pärast loomingulise tegevuse lõpetamist. Ei mingit elulugu, ei mingit loometööde nimekirja ega helilooja tähtsusest kõnelevaid dirigente ja interpreete. Lihtsalt vaikne maamaja, ristsõnu lahendav helilooja, vanadusest murtud rahvalaulikud laulmas vanu rahvaviise; paat, mis sõuab mööda vett ja kuskil kütünis toimuvad etenduseproovid. Kurb ja mõtlik atmosfäär; veidi nukker, intiimne ja heas mõttes natuke õõvane pilt palju tähendanud helilooja vanaduspõlvest, kelle kõrval tegutsevad noorema kultuurigeneratsiooni esindajad, kes tema muusikat edasi kannavad; jaapani koreograaf, kes eesti rahvakultuuri, naise ürgse rolli ja Tormise muusika paremaks mõistmiseks jalgrattaga mööda Eesti maakohti seikles, ning kummalised mudased tegelased, kes loivavad kusagil väljaspool aega ja ruumi Tormise „Eesti ballaadide“ saatel ringi.

Tegelastest kiirgab valgust (Tormise kaadri puhul on ehk isegi natuke häiri-

valt üle valgustatud), teadmist ja mingit paratamatust. Eakad rahvalaulikud, kes väga kähisevast või juba lausa olematust lauluhäälest hoolimata jorisevad vanu rahvalaule, annavad filmile mingi müstilise aja ja surma tajumise hõngu, unustades ka selle fakti, et Tormis kasutas oma muusikas regilaulu, mitte praeguste rahvalaulikute suus hingitsevaid XIX sajandi uuemaid rahvalaule. Aga see polegi tegelikult oluline. Oluline on see jõuline tunne, mis nende rahvalaulikutega filmi tekkis.

Igasugusest kultuuripoliitikast lahus vaadatuna on see üsna müstiline ja väga lummas film. Kui aga kõnelda kultuuripoliitiku häälel ning mõelda sellele, et ehk jääb see ainsaks filmiks eesti muusika kontekstis nii unikaalsest heliloojast nagu Veljo Tormis, siis oli see film ehk natuke liiga väheütlev ja „Eesti ballaadide“ keskne. See on iseenesest väga tänuväärne, kui režissöör vaatajat ei alahinda, kuid ehk vajab selle filmi täielik mõistmine liiga palju eelteadmisi nii Tormise isikust, tema muusikast, „Eesti ballaadidest“ kui ka Von Krahli Teatri lavastusest? Aga see on ainult maitse asi ja mis siin teiste maitsest ikka rääkida.

„Afganistani armid“. Režissöör Ivar Heinmaa.
Leino Juhkam ja Aivar Simson (Simson Seakülast).

Peep Puksi dokumentaal „**Kutse**“ on lugu kriisikolletes tegutsevast operaatorist **Ivar Heinmaast**, kes ohte ja surma trotsides käib sõjast sõtta ja kriisist kriisi oma tööd tegemas, et maailm oleks teadlikum sellest, mis meie ümber toimub. Ivar jätab hüvasti oma naisega ja läheb oma järjekordsele tööreisile. Selle reisi jooksul tutvustatakse vaatajale ka tema kõiki eelmisi reise, sõjakole-dusi, julmust, jõhkruust, labasust, inimes-te loomastumist, haigusi, surma ning juureldakse vaikselt taustal ka põhjuste üle, miks ja kuidas on üldse võimalik, et sellised asjad meie ümber tsiviliseeritud maailmas toimuvad.

Öeldakse, et hea film on see, mis tekitab kõige rohkem diskussioone. „Kutse“ sundiski mitmeid filmis tõstatatud teemasid edasi arutama. **Peter Greenaway** seletas kunagi mulle antud intervjuus: „Massiliselt räägitakse sellest, et igal pool on viimasel ajal nii palju ülekohtu, verd, surma ja sõdu. Tegelikult on aga maailmas kurjust kogu aeg sama palju olnud – praeguses maailmas aga liht-

salt vahendatakse ja raporteeritakse meile sellest palju kiiremini.“

Mida siis tegelikult tahetakse? Kas teadmatust eksisteerivast kurjusest on parem kui teadmine? Tihtipeale on juttu olnud ka Lähis-Ida konfliktist, et selle käimapanevaks jõuks on suures osas olnud just meedia. Kui poleks meediat, oleks konflikt vahendaks ja paisutaks, oleks konflikt kas olematu või oluliselt väiksem.

Samas kui Ameerikas tulistatakse ühte koolilast, räägib sellest kohutavast sündmusest iga kohalik telekanal; kui aga Ameerika on juhuslikult samal hommikul pommitanud mingit riiki, mille nime enamik televaatajaid kunagi kuulnudki pole, ning tapnud seal sadu tsiiviilelanikke, siis ei tea sellest eriti keegi midagi – sest seda lihtsalt ei vahendata. Mis pole meedias, seda pole olemas.

Kuigi Heinmaa on uudiste tegemisest väidetavalt puhas, saadab ka tema tööd mingil määral siiski meedia käepikenduse vari. Kas mees, kes filmis ja kindlasti ka elus jätab väga sümpaatse

„Haukka grupp“. Režissöör René Vilbre.

inimese mulje ning kes hingega oma tööd teeb, võib samal ajal enda teadmata olla nutriku suures meediasüsteemis, mis tegelikult tema filmitavatele hoopis kahju teeb? See on ilmselt küsimus, millele osalinegi vastuse leidmine nõuaks tervet uurimustööd.

Ei saanud siiski tähele panemata jätta, et seoses paralleelse Norra ajaloo temaatikaga tuli mitu korda filmi jooksul ette ka jumala teema – kuidas jumal laseb sellistel veretöödel juhtuda? Ei saa muidugi täiendamata jätta, et küllap võis jumal tegelda Afganistani ja Tšetšeenia sõja ajal samade asjadega, millega ta ristisõdade ajalgi tegeles – unustas ehk vahele astuda...

Peeter Urbla „Teekond ruudulisel laudlinal“ mind eriti diskuteerima ei ajendanud. See on korralik, kuid ehk natuke liiga tavaline portreefilm Prantsusmaal elavast eesti kunstnikust **Rein Tammikust**, kes on Pariisis saanud edukaks ja kellel läheb elus hästi. Mingi konflikt oli justkui puudu, mis teeks filmi meeldejäävaks.

Sõjateemalised dokumentaalid

Ivar Heinmaa dokumentaal „**Afganistani armid**“ on selles kategoorias kindlasti kõige silmapaistvam film. See on kahe sõjaveterani kummastav teekond tagasi Afganistani, kus paarikümne aasta eest elati üle üks julm sõda, võideldes võõra riigi nimel võõral maal. Üks neist meestest kaotas seal oma närvid, teine jättis Afganistani oma jalad. Füüsilist teekonda saadab vaimne retk tagasi sõjaaega, taaskohtumine ja leppimine nende inimestega, kelle rahvuskaaslasi paarkümmend aastat tagasi rõõmuga peksti ja tapeti. Ei saa mainimata jätta, et see film on parasjagu hirmutav – kui üks peategelastest läheb Afganistani sooviga sealt lõpuks omal jalal täie teadvuse juures naasta, siis teise mehe, **Seaküla Simsoni** silmis helgib endiselt, ka paarkümmend aastat hiljem, suur vihkamine. „Aga ega ma ei kahetse küll. Neid mustperseid on nii palju, et neid on vaja ikka looja karja saata küll...“ lausub ta.

Mees, kes on kanepiuimas hävita-

„Afanassi“. Režissöör Liina Triškina. Liina Triškina ja tema vanaisa Afanassi.

nud ehk kümnete talle täiesti tundmatute inimeste kodud ja elud. Miks küll? Ja mille üle ta ikka veel nii uhke on? Kas ta peab end kuidagi paremaks? See on delikaatne teema, mis on väga peenetundeliselt lavastatud. Režissöör ei võta mingit seisukohta, ta vaatlleb, laseb meestel käia, uurida, meenutada, mõelda ja soovi korral rääkida, jättes vaatajale tõlgendamiseks ja poolte võtmiseks vabad käed. Ja ega seda teistmoodi polekski saanud lavastada ning see film poleks sel juhul olnud nii valus ja aus. Kerge on hukka mõista, raske on mõista – see sõda oli ju nii paljuski nende jaoks juhuste kokkulangemine. Väga noored mehed saadeti võõra riigi nimel kodust kaugele võitlema, see muudab inimese mõttemaailmas ilmselt palju ja igaveseks.

René Vilbre „Haukka grupp“ on lugu Teise maailmasõja aegsest eesti meestest koosnevast salajasest luurerühmast, kes hakkab tegutsema selle nimel, et pärast sõja lõppu säilitada Eesti iseseisvus. Poliitiliste sündmuste taustal

hargnevad emotsionaalsed ja kohati traagilised lood meeste isiklikust elust – sõprusest, reetmistest ja valusatest lahkumistest oma lähedastest inimestest. See on hea stsenaariumiga tempokas teledokk, mis annab tunnistust sellest, et formaadidokumentaalid on lõpuks ometi Eestis kanda kinnitamas. Formaadidokumentaalide kaitseks peab ütleva, et kuigi neis jääb puudu küll režissööri isiklikust suhtumisest filmi ja selle tegelastesse, siis ajalooliste sündmuste adekvaatsel ja mõistetaval kajastamisel on autoridokumentaalide tegemine peaaegu alati täiesti üleliigne ja pigem vähendab lõpptulemuse kvaliteeti.

Imbi Paju „Tõrjutud mälestused“ on isikliku suhtega film küüditamisest ja stalinismikoleedustest, peategelasteks režissööri ema ja tema kaksikõde. Saame teada, kuidas naisi KGB punkrites üle kuulati ja alandati ning kuidas inimesi loomavagunites Siberisse saadeti. Filmi kõige huvitavamaks intervjuueeritavaks on kahtlemata **Arnold Meri** – mees, kes töötas ja tegutses vastasleeris

ja kes intervjuu ajal oma tegevusele ja selle õigsusele tagasi vaatas. Kuid film ise kippus üsna headest tegelastest hoolimata kohati veidi heietavaks ja venivaks kiskuma. Siinkohal peab jällegi esile tõstma formaadifilmi voorusi – kui „Tõrjutud mälestuste” ema ja tütre lugu oleks lahendatud formaadidokumentaali võtmes, oleks tulemus ehk kompaktsem ja voolavam tulnud?

Võib-olla oleks režissöör pidanud enne järele mõtlema, kas tema enda karakteri reaalne sissetoomine on üldse vajalik, kui see avaldub ainult monotoonselt loetud kaadritaguses tekstis ja paaril korral kaamerataguses intervjuueeritavale vahelesegamises? Kui sama teksti oleks emotsionaalselt sisse lugenud mõni näitlejanna, oleks kaksikute traagiline lugu ja ema-tütrel suhe ehk veelgi veenvamalt välja tulnud. Selle filmi puhul ei saa aga kindlasti tähelepanuta jätta muusikat – **Märt-Matis Lille** õrnad klaverihelid sulatavad filmi emotsionaalselt tervikuks ning annavad loole teise, sügavama mõõtme.

Veel toredaid filme

Liina Triškina dokumentaali „**Afanassi**”, mis räägib tema venelasest vanaisast ja nende esimesest ühisest reisist vanaisa kodumaale Venemaale, ei osanud kuidagi kuhugi liigitada. Ja ehk pole vajagi. Seda ei tahaks päris filmiks nimetada, sest ta on selleks liiga armas ja isiklik. See on etüüd või poeem nende sõnade kõige paremas tähenduses. Muhe vanaisa **Afanassi** õpetab nostalgilises Tallinna – Moskva rongis lapselast konjakit jooma, räägib oma rahva kommetest, oma peretavadest, oma elust, armastusest ja sellest, et tegelikult ei ole millelgi erilist tähtsust – sest ajaga ununeb kõik. Ta kohtab mingis sürraalses metsatukas oma vanu sõpru, tühjendab nendega mõned pitsid, sõidab veidrasse pooltühja väikekülla, kus üks vanatädi annab ülevaate, kes on viimastel aasta-

tel veel ära surnud ja kuidas täpselt. Seejärel tuleb hüvastijätt. Kõlab armsalt sentimentaalne **Zemfira** muusika.

Mulle tundub, et nendest müstilistest ja poolsürraalsest seiklustest kuskil Venemaa avarustes ning vanaisa suurepärasest tekstist ja sõnakasutusest oleks saanud geniaalse lühifilmi stsenariumi. Ühe korraliku dokumentaalfilmi jaoks oli seal ehk natuke liiga vähe ainet. Muuseas, tükk aega mõistatsin, milliste arhiivikaadritega on vahepealsetes lõikudes tegu, enne kui mõistsin, et need vaheklipid on hoopis praegu vana 8 mm turistikaameraga filmitud!

Rein Maranilgi valmis möödunud aastal uus dokumentaal „**Eesti kotkad**”. Marani armsate loodusfilmideta, kus **Mikk Mikiveri** mahe ja teraapiline hääl loeb peale loomade tutvustusi, poleks minu generatsiooni lapsepõlv olnud ilmselt täiuslik. Jah, võib ju mõelda, et mujal maailmas tehakse loodusfilme juba ammu teiste võtetega: lavastatakse palju, kasutatakse kodustatud loomi ja linde jne. Aga Marani pühendunud uuriv-jälgiv stiil on talle nii omane, et oleks isegi kahju, kui ta seda muudaks. Kurb on ainult see, et video tulekuga kadus Marani filmidest kuidagi mingi ehedus ära. Marani loodusfilmid filmilindil olid ikka teine tera.